

**UCHWAŁA NR XXXII/227/2014
RADY GMINY RZAŚNIA**

z dnia 25 marca 2014 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w Gminie Rzaśnia na lata 2014-2017

Na podstawie art. 18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, poz. 645, poz. 1318); oraz art. 87 ust. 3 i 4 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192, poz. 1394, z 2009 r. Nr 31, poz. 206, Nr 97, poz. 804, z 2010 r. Nr 75, poz. 474, Nr 130, poz. 871), **Rada Gminy Rzaśnia uchwala, co następuje:**

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami w Gminie Rzaśnia na lata 2014-2017” zaopiniowany pozytywnie przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Rzaśnia

Andrzej Szydłowski

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W GMINIE RZAŚNIA NA LATA 2014 - 2017

1. Wstęp.

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Na krajobraz kulturowy składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne człowieka. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz, obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców.

Dziedzictwo kulturowe człowieka to nie tylko dorobek materialny i duchowy minionych epok to także dorobek naszych czasów, to również dobra natury. Materialne i niematerialne dobra kultury są ważną częścią składową tego dziedzictwa. Ich ochrona została zadeklarowana jako konstytucyjny obowiązek państwa, co zostało zapisane w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Zabytki są nie tylko pamięcią przeszłości, są przede wszystkim źródłem tożsamości naszego narodu, jego trwania i rozwoju.

Potrzeba ratowania i ochrony zabytków jest naszym obywatelskim obowiązkiem. Czas transformacji wpłynął negatywnie na stan zabytków. Poważnym problemem stał się brak środków i społecznego zrozumienia dla idei ochrony naszego dziedzictwa.

W zakresie ochrony zabytków konieczna jest ścisła współpraca odpowiednich służb państwowych, samorządowych, kościelnych oraz społecznych. Zachowanie dziedzictwa kulturowego ma bezpośredni związek z ochroną środowiska przyrodniczego. Połączone ze sobą turystyka historyczna i przyrodnicza stanowią atrakcję dla swojego regionu oraz dla gości z kraju i zagranicy.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

- Art. 87 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192, poz. 1394, z 2009 r. Nr 31, poz. 206, Nr 97, poz. 804, z 2010 r. Nr 75, poz. 474, Nr 130, poz. 871).

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

- 1) na podstawie art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r. Nr 114, poz. 946) zabytki objęte zostały ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i obywatela;
- 2) głównym aktem prawnym regulującym przepisy ochrony i opieki nad zabytkami jest ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875, z 2007 r. Nr 192, poz. 1394, z 2009 r. Nr 31, poz. 206, Nr 97, poz. 804, z 2010 r. Nr 75, poz. 474, Nr 130, poz. 871);
- 3) art. 7 ust.1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594, poz. 645, poz. 1318);
- 4) ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r. poz. 647, poz. 951, poz. 1445, z 2013 r. poz. 21, poz. 405, poz. 1238);
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z dnia 29 listopada 2013 r. poz. 1409);
- 6) Ustawa dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska¹) (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232, poz. 1238);
- 7) ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹) (Dz. U. z 2013 r. poz. 627, poz. 628, poz. 842);
- 8) ustawa z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z dnia 27 października 2010 r. Nr 200, poz. 1323);
- 9) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z dnia 16 kwietnia 2012 r. poz. 406);
- 10) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536, z 2011 r. Nr 112, poz. 654, Nr 149, poz. 887, Nr 205, poz. 1211, Nr 208, poz. 1241, Nr 209, poz. 1244, Nr 232, poz. 1378).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

Zgodnie z art. 87 ust 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami celem sporządzenia programu jest:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikającej z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków.

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Rzaśnia jest spójny z kierunkami wyznaczonymi w Narodowym

Programie Kultury "Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego, jak również Wojewódzkim programie opieki nad zabytkami w województwie łódzkim, w którym dla prawidłowego rozwoju regionu przyjęto zasady:

- dbałość o instytucje kultury na terenie województwa łódzkiego oraz konieczność stworzenia systemu ochrony dóbr kultury,
- ochrony dziedzictwa kulturowego, wielu obiektów zabytkowych przed zniszczeniem, dewaluacją jako obowiązek społeczności regionu i powinności wobec przyszłych pokoleń,
- w sferze kultury przyjęto zasadę kreowania dobrego wizerunku regionu,
- kultura jako czynnik integracji społecznej, musi znaleźć miejsce w planach rozwojowych,
- tworzenie warunków trwałego, zrównoważonego rozwoju poprzez rewitalizację i ochronę środowiska w tym krajobrazu kulturowego.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

Program opieki nad zabytkami gminy Rząśnia zgodny jest z innymi dokumentami gminnymi, wyznaczającymi długoterminowe kierunki rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikają z dokumentów o charakterze strategicznym gminy:

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy,
- planu rozwoju lokalnego gminy, z uwzględnieniem planu inwestycyjnego,
- programu ochrony środowiska,
- planu odnowy miejscowości Stróża na lata 2009-2015,
- planu odnowy miejscowości Kodrań na lata 2008-2014,
- planu odnowy miejscowości Rząśnia na lata 2010-2017,
- plan odnowy miejscowości Biała na lata 2014-2020 (w opracowaniu do końca II kw. 2014 r.).

Celem opracowanych dokumentów jest zapewnienie optymalnego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz stworzenie możliwie jak najlepszych warunków życia jej mieszkańcom. Instrumentem kształtowania polityki przestrzennej gminy, przy uwzględnieniu uwarunkowań wynikłych z ochrony dziedzictwa materialnego jest Studium Uwarunkowań i Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Rząśnia oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych gminy. Ważnym dokumentem jest również Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Rząśnia.

Gmina Rząśnia położona jest w południowo - zachodniej części województwa łódzkiego, wchodzi w skład powiatu pajęczańskiego, zajmuje obszar 86,37 km kw.

Pod względem administracyjnym obszar gminy składa się z 14 sołectw. Głównym ogniwem w sieci osadniczej jest stolica gminy Rząśnia.

W deklaracji z dnia 16 stycznia 2003 ustalono granice następujących podregionów:

- 1) Podregion Zachodni - dorzecza Warty, do którego należą powiaty: pajęczański, poddębicki, sieradzki, łaski, wieluński, wieruszowski i zduńskowolski.
- 2) Podregion Centralny - metropolitalny,
- 3) Podregion Wschodni - dorzecza Pilicy,
- 4) Podregion Północny - dorzecza Bzury.

Nizinny teren gminny stanowi część Kotliny Szczercowskiej, zaliczanej do Niziny Wielkopolskiej. Przez gminę przepływają rzeki Krasówka i Nieciecz będące dopływami Widawki. W północnej części występuje rów tektoniczny wypełniony w części złożami węgla brunatnego, oraz wydmy i pokrywy piasków eolicznych. Klimat terenu określają parametry charakterystyczne dla regionu środkowopolskiego zgodnie z podziałem Polski na dzielnice klimatyczne.

Zabytki wpisane do rejestru zabytków:

7. Kościół drewniany, druga połowa XVI wieku w Białej,
8. Pozostałość dworu obronnego z XV/XVI wieku w Białej,
9. Kościół drewniany, przełom XVII/XVIII wieku w Stróży,
10. Pałac murowany z XIX wieku w Stróży,
11. Cmentarz parafialny, XIX w. (układ przestrzenny, starodrzew) mur z bramą wejściową, kaplica cmentarna.

Miejscowość Rząśnia.

Szczególnie ważne jest wyjaśnienie pochodzenia nazwy miejscowości, ponieważ określa ona nie tylko jej pochodzenie ale i cechy charakterystyczne. Istnieją dwa główne źródła nazewnictwa miejscowości. Rząśnia nieco później Rząsna, nazwa topograficzna pochodzi od wyrazu „rzesa”, co oznacza „wrzos”, natomiast łacińska nazwa tego wyrazu brzmi Colluna. Dopiero od XVI wieku zaczęto używać nazwy Rzasna. Była to nazwa topograficzna należąca do zespołu nazewniczego innych nazw typograficznych, takich jak: Rząsno albo Rząsnica i Rząsno jak również Rząsnik. W 1499 r. posługiwano się jeszcze inną nazwą topograficzną, a mianowicie Rzasnyk, pochodzący od rośliny zwanej rzęsą.

Po raz pierwszy miejscowość Rząśnia pojawiła się w 1375 roku w wykazie dóbr arcybiskupa gnieźnieńskiego. „Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” podał, że w 1870 roku Rząśnia obejmowała wieś, osadę i folwark. Rząśnia stanowiła dawną posiadłość arcybiskupów gnieźnieńskich, którzy założyli parafię i kościół istniejący już na początku XV wieku. Była arcybiskupią do 1555 roku, tegoż roku arcybiskup Dzierzgowski podarował kapitule gnieźnieńskiej cały klucz wieluński, w tym także Rząsnię. Najstarszy opis parafii pozostał z wizyty arcybiskupa Jana Łaskiego w 1521 roku.

Dzieje Rząśni są ściśle związane z powstaniem parafii. Osada otoczona wówczas borami i puszczeniami musiała istnieć dużo wcześniej. Dzięki wizycie w 1521 roku arcybiskupa łaskiego, dowiadujemy się, że do parafii należą Rząśnia, Kielczygłów, Będków, Broszęcin, Chabielice, Osiny, Zielęcín, Rekle, Suchowola i Gawłów. W 1570 roku dobra rząśniańskie przeszły w posiadanie właścicieli świeckich. W XIV wieku istniała w Rząśni pierwsza kaplica drewniana, na miejscu, której stanął również kościół drewniany otoczony cmentarzem grzebalnym. Obecny kościół murowany powstał w latach 1862-1867. Głównymi fundatorami byli małżonkowie Płaczkowsy. W tzw. "Opisie inwentarza" z

1880 roku znajduje się wiadomość o konsekracji świątyni przez Macieja Majerczaka, administratora diecezji kieleckiej./20.X.1867/

Wielodroźnica - układ przestrzenny Rzaśni zachował do dziś w zasadniczym zarysie swój charakter, pomimo wielu negatywnych zmian dokonanych w okresie powojennym w wyniku realizacji „współczesnej” zabudowy.

Kościół w Rzaśni

Nową, obszerną i piękną, murowaną świątynię wystawił w latach 1861 – 67 Ks. Roch Nieszporski głównie kosztem Macieja Płaczkowskiego z Pragi pod Warszawą ale pochodzącego rodem z Rzaśni. Parafianie dawali tylko ręczną pomoc. Na prośbę administratora diecezji włocławskiej konsekrował nową świątynię biskup kielecki Maciej Majerczak w dniu 20.10. 1867 roku. Szczegółowy opis kościoła i parafii podaje tzw. Opis inwentarza 1880 roku zrobiony na zarządzenie biskupa a przechowany świeżo w foliale aktów parafialnych. Między innymi znajdujemy tam wiadomość o konsekracji przez wspomnianego bpa Macieja Majerczaka, administratora diecezji kieleckiej /20.10.1867/

Pod tytułem św. Macieja Ap. , patron św. Roch. Odpusty nadane przez Rzym w roku 1867 przypadały na uroczystości św. Macieja, św. Rocha i Matki Bożej Różańcowej. W kościele nowym znajdowało się 5 ołtarzy:

- wielki, św. Macieja z nowym obrazem.
- boczny, M. B. Różańcowej ze srebrną sukienką ze starego kościoła i obrazem M.B. Różańcowej na zasuwie
- św. Rocha nowy i u góry św. Walenty,
- św. Antoniego nowy, u góry św. Kazimierz, fundacji Kazimierza Stokowskiego
- Jezus Ukrzyżowany, z krzyżem ze starego kościoła.

Cmentarz parafialny w Rzaśni.

Cmentarz parafialny w Rzaśni założony został w 1800 roku. Obecnie na planie nieregularnego prostokąta. Kilkakrotnie powiększany; w 1825r., w 1858r. I w latach 30-tych XX wieku. Ogródzony w latach 1871 – 1874 murowanym parkanem otynkowanym z bramą i dwiema furtami wejściowymi. Brama opracowana architektonicznie historyzująca. Rozplanowanie alejek nieregularne. Na osi bramy kaplica cmentarna, od której w kierunku wschodnim aleja główna cmentarza z trzema alejkami poprzecznymi.

Kaplica cmentarna, pogrzebowa, p.w. Ukrzyżowania Pana Jezusa została zbudowana w 1880 roku z drewna pochodzącego z rozebranego kościoła parafialnego w Rzaśni. Kaplica jednonawowa z węższym, trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Nakryta dachem dwuspadowym – prezbiterium wielopołaciowym. W części południowej wieżyczka z sygnaturką zwieńczona cebulastym hełmem. Dach kryty gontem. Ściany wieńcowe są obustronnie deskowane. Drzwi wejściowe dwuskrzydłowe płycinowe z drewna. Okna drewniane wielokwaterowe zwieńczone łukami odcinkowymi. We wnętrzu w nawie posadzka z płyt piaskowca. Chór muzyczny przy ścianie południowej wsparty na słupkach drewnianych. W kaplicy wczesnobarokowy, z początku XVII wieku ołtarz z rzeźbą św. Józefa wpisanym do rejestru zabytków ruchomych. Pod kaplicą krypta z pochówkami, do której wejście prowadziło sprzed wejścia głównego do kaplicy, obecnie nakryte płytami betonowymi. Na cmentarzu zachowały się nagrobki od lat 40-tych XIX wieku, które posiadają wartości historyczne i artystyczne. Ponadto na cmentarzu znajduje się kwatery wojskowa poświęcona żołnierzom II wojny światowej i żołnierzom Armii Krajowej oraz konspiracji z lat 1939-1956,

jak również nagrobek poświęcony powstańcowi kościuszkowskiemu – oficerowi Wojciechowi Wysockiemu z 1844 roku.

Zachowany jest starodrzew w postaci szpaleru wzdłuż południowego ogrodzenia oraz pojedynczych egzemplarzy w różnych miejscach cmentarza, uznane za pomniki przyrody.

Cmentarz jest czynny w swej pierwotnej funkcji kultowej, jest autentyczny w swej substancji materialnej. Posiada wartość historyczną o znaczeniu lokalnym, a ponadto wartości wyrażające się w takich aspektach jak: układ przestrzenny, szpaler drzew, ogrodzenie z bramą i kaplicą cmentarną. Stanowi świadectwo historii lokalnej społeczności.

Miejscowość Biała.

Biała jest wsią typu szeregowego, położoną na łagodnie pofałdowanym obszarze Wysoczyzny Bełchatowskiej, na terenie pociętym ciekami należącymi do systemu wodnego Niecieczy, rzeczki zaczynającej w tym rejonie swój bieg i łączącej się następnie, w rejonie Widawy (około 30 km na północ od Białej) z Widawką, prawobrzeżnym dopływem Warty.

Udokumentowane dzieje Białej, zwanej również Białą Szlachecką, sięgają 1398 r., kiedy to wzmiankowany był Ziemko z Białej (Zemko de Bala). W dokumentach z XVI w. Biała (Byała) występuje jako wieś w parafii Pajęczno, leżąca, zgodnie z dokumentami z lat 1511 - 18, w powiecie radomszczańskim i województwie sieradzkim. W latach 1552 - 53 wymieniano Białą (Biała) jako włość szlachecką.

Najwybitniejszymi postaciami w dziejach Białej byli Marcin i Joachim Bielscy, urodzeni tutaj kronikarze i poeci staropolscy. Urodzony w 1495 r. Marcin Bielski herbu Prawdzic, używający pierwotnie nazwiska Wolski, należał, podobnie jak współczesny mu Mikołaj Rej, do pierwszych pisarzy polskich, którzy przedłożyli język ojczysty nad panującą dotąd powszechnie łacinę.

Przypuszczalnie na krótko przed 1540 r., po latach pobytu m. in. w Krakowie, Marcin Bielski osiadł na stałe w rodzinnej Białej, której część być może odziedziczył bądź nabył za posag żony, Siemikowskiej herbu Oksza z Siemkowiec.

Konsekwencją tego było przybranie przez niego nazwiska Bielski, pod którym przeszedł on do historii piśmiennictwa polskiego. Na terenie Białej napisał Bielski m. in. swoje największe i najsławniejsze dzieło, jakim była wydana w 1551 r. Kronika wszystkiego swyata, pierwsza w piśmiennictwie polskim próba całościowego zaprezentowania dziejów powszechnych.

Marcin Bielski dokonał żywota w Białej 18 grudnia 1575 r., pracując do ostatnich chwil życia nad czwartym wydaniem Kroniki, które ostatecznie przygotował do druku i wydał w 1597 r., dopełniwszy dzieło o dzieje lat ostatnich.

Kościół Św. Jana Chrzciciela w Białej

Kościół został wzniesiony we wsi Wola Czyżewska (obecnie Wola Grzymalina) parafii Łękińsko. W 1584 roku (o czym świadczy data wryta na nadprożu zachodniego portalu) z fundacji ówczesnego sołtysa wsi Jana Grzymały Wielkiego. Konsekrowany w 1594 r. przez biskupa Kraszkowskiego, sufragana gnieźnieńskiego pod wezwaniem Jana Chrzciciela. Kościół posiadał także boczną kaplicę od północnej strony (ślady nowego drzewa), wybudowaną w 1729

r. przez Krystynę z Małachowskich Siemieńską, wdowę po sędzim sieradzkim, pod którą była murowana krypta dla chowania zmarłych. Obecnie kaplica ta nie istnieje i brak jakichkolwiek przekazów na temat jej wyglądu i kiedy została rozebrana. Kościół zbudowany jest z drzewa modrzewiowego. Konstrukcja ścian korpusu i prezbiterium zrębowa na przyciesiu podmurowana (dawniej wsparta na kamieniach). Belki zrębu łączone są w węglach na nakładkę przy użyciu dębowych kołków. Do ścian kościoła przylegają: od północnej strony zakrystia a od zachodniej i południowej kruchty z desek sosnowych na planie kwadratu. Kościół posiada strzeliste gotyckie dwuspadowe dachy z wieżyczką, kryte podwójnym gontem, zakończone na podwójnych belkach zewnętrznych, ozdobami tzw. markizami i ozdobnymi podpórkami.

Stropy kościoła płaskie, okna ościeżnicowe z podziałem szczelinowym oraz witraże ze szczebliną ołowianą i dwie rozety, drzwi niskie rzeźbione z pięknymi portalami. Nawa kościoła zbudowana jest na rzucie kwadratu, otwarta w kierunku prezbiterium zbudowanego na rzucie trapezu i oddzielona łukiem tęczowym trapezowym, którego podstawę stanowi belka tęczowa z krucyfiksem z XVI wieku. Na ścianie zachodniej znajduje się chór w formie niewielkiego balkonu o lekko wygiętej czołowej części balustrady, wsparty na dwóch tłoczonych słupach nawiązujących do uproszczonych kolumniek. Na wielką uwagę zasługuje wyposażenie wnętrza kościoła. W prezbiterium znajduje się ołtarz główny o formach późnorenesansowych, drewniany, polichromowany obrazami: M. B. Szkaplerznej w srebrnej sukience /XVIII w./, Jana Chrzciciela /XVI w./, Św. Stanisława /XVII w./ i rzeźbionymi postaciami świętych. W północno i południowo-wschodniej części nawy dwa boczne ołtarze, późnobarokowe, drewniane, polichromowane z pięknymi obrazami: św. Rocha, Św. Sebastiana, św. Antoniego i św. Franciszka / XVIII w. / w typie przyściennym oraz chrzcielnica również drewniana i rzeźbiona z XVI wieku.

Na wszystkich ścianach kościoła widnieje przepiękna polichromia z XVI wieku z bogatą ornamentyką roślinną, postaciami i roślinami.

W związku z budową kopalni węgla brunatnego kościół, w latach osiemdziesiątych został rozebrany i przeniesiony do nowo powstałej parafii w Białej w Archidiecezji Częstochowskiej.

Miejscowość Stróża

Pierwsza wzmianka o Stróży pochodzi z czasów króla Bolesława Krzywoustego.

Król ten nadaje Stróżę wychodźcy czeskiemu Wreszczowcowi za pokonanie Światopelka sprzymierzonego z cesarzem niemieckim na zgubę Polski. W 1313 roku Stróża wymieniana jest w liczbie wsi należących do parafii Sulmierzyce i jest własnością Siemkowskiego. W XVII wieku Stróża staje się własnością Korycińskich. Hrabia Jan Franciszek Korciński herbu Topór kasztelan braclawski i jego żona Elżbieta z Koniecpolskich budują kościół w Stróży na kilka lat przed rokiem 1690, który początkowo był kościołem filialnym parafii Sulmierzyce. Ks. Arcybiskup Michał Stefan Radziejowski ordynariusz gnieźnieński dekretem z dnia 24 lipca 1690 roku erygował tutejszą parafię w dekanacie Brzeźnickim wydzielając ją z parafii Sulmierzyce, a kościół podniósł do godności kościoła parafialnego. Do parafii należały wówczas Stróża i Grabek. Pierwszym proboszczem został ks. Joachim Koryciński syn fundatorów kościoła, późniejszy kanonik przemyski. Hrabia Koryciński podarował także tutejszej parafii 105 morgów pola i łąk.

W 1715 roku dziedzic Stróży Aleksander Kazimierz Walewski herbu kolumna starosta Wartski kościół ten p.w. św. Kazimierza Królewicza Polski i św. Józefa Oblubieńca N.M.P odrestaurował i wybudował trzy ołtarze oraz organy.

Po restauracji kościół ten konsekrował ks. Bp Franciszek Kraszkowski sufr. gnieź. Dn. 29.06.1731r. Aleksander K. Walewski wybudował także plebanię i budynki gospodarcze obok kościoła od strony południowej w 1722 roku. W 1762 roku sprawiono trzy dzwony, z których dwa większe ufundował ówczesny proboszcz ks. Piotr Przytkiewicz, a konsekrował je ks. Bp. Hieronim Wielogłowski sufragan przemyski. Dzwony te zostały umieszczone w wieży, w której znajdował się też zegar bijący godziny i kwadransy. Przy parafii była także szkoła i szpital, czyli dom opieki.

Dnia 24 sierpnia 1806 roku Konstancja z Jordanów Walewska kasztelanka Spićmierska podpisała umowę na budowę nowych organów z organomistrzem Christianem Wilhelmem Szeplerem z Przyrąba. Organy te poświęcono w Wielkanoc 1807 roku i znajdują się do dziś. Ks. Mikołaj Józef Żarnowski proboszcz tutejszej parafii przez 23 lata, poczynił pewne dobrowolne umowy z kolatorami kościoła, które stały się przyczyną zawarcia układu między następnym proboszczem ks. Mikołajem Kwiatkowskim, a dziedzicem Stróży Bogumiłem Walewskim dnia 30 sierpnia 1810 roku. W myśl tego układu dwór miał dać całkowite utrzymanie księdzu i wypłacić odszkodowanie kościołowi za dezolację. Ponieważ warunków układu nie dotrzymano, parafia została pozbawiona środków do utrzymania samodzielnego proboszcza, a liczyła sobie wtedy około 560 wiernych. Od 1815 roku dwór utrzymywał tylko tzw. rektora, którym byli proboszczowie parafii Chabielice. Budynki gospodarcze zostały rozebrane pozostała tylko plebania. Ziemię parafialną włączono na stałe do dworu w 1864 roku.

W 1818 roku parafia Stróża przechodzi z diecezji Gnieźnieńskiej do diecezji Kujawsko – Kaliskiej (Wrocławskiej). Po upadku powstania styczniowego 1863 roku administracja carska skasowała tutejszą parafię dekretem z dnia 8 kwietnia 1866r. za udział mieszkańców w tym powstaniu. Od tej daty parafia przestała istnieć. Włączono ją do parafii Chabielice, a kościół został zamieniony na filialny, którym nabożeństwa odprawiały się najpierw raz w miesiącu, a potem tylko w dni odpustów. Po kasacji parafii rozebrano plebanię z wieży zdjęto dzwony i zegar oraz zaginęło wiele cennych wotów, naczyń i szat liturgicznych. Parafia Stróża przestała istnieć na 62 lata. Reaktywacji parafii dokonał ks. Bp. Dr Wincenty Tymieniecki pierwszy ordynariusz łódzki, dekretem z dnia 10 grudnia 1927 roku. Pierwszym proboszczem został mianowany ks. Józef Górecki dzięki, któremu oraz ofiarności parafian wybudowano obecną plebanię w roku 1930.

Po wybuchu drugiej wojny światowej okupant hitlerowski usunął proboszcza z plebani w 1940 roku i zamienił ją na posterunek gestapo. W 1942 roku hitlerowcy wywieźli ówczesnego proboszcza ks. Józefa Tomasika do obozu koncentracyjnego w Dachau, gdzie zmarł śmiercią męczeńską. Kościół zamieniono na magazyn zbożowy i przystąpiono do niszczenia jego wyposażenia. Okupanci zniszczyli niektóre rzeźby z wielkiego ołtarza i ołtarza św. Józefa, chrzcielnicę, ławki, stopnie ołtarzy, balustradę, chorągwie, szaty i naczynia liturgiczne, bieliznę kościelną, a nawet belki z konstrukcji wieży.

Po wyzwoleniu w 1945 roku uzupełniono wszystkie zniszczone rzeczy. W 1947 roku wyremontowano wieżę i dach. Obecnie dzwony sprawiono i dzwonnice wybudowano w 1959 roku, konsekrował je dnia 29 czerwca tegoż roku ks. Bp. Dr Jan Fondaliński sufragan łódzki. W tym samym roku wybudowano parkan koło kościoła, a w roku następnym plebanię otynkowano. Remont organów przeprowadzono w 1961 roku, a w 1962 roku kościół odmalowano. Malowanie to poświęcił ks. Bp. Dr Jan Wawrzyniec Kulik sufragan łódzki dnia 16 września.

Kościół św. Kazimierza i św. Józefa w Stróży

Hrabia Jan Franciszek Koryciński herbu Topór kasztelan braclawski i jego żona Elżbieta z Koniecpolskich budują

kościół w Stróży na kilka lat przed rokiem 1690, który początkowo był kościołem filialnym parafii Sulmierzyce. Ks. arcybiskup Michał Stefan Radziejowski ordynariusz gnieźnieński dekretem z dnia 24 lipca 1690 roku erygował tutejszą parafię w dekanacie brzeźnickim wydzielając ją z parafii Sulmierzyce, a kościół podniósł do godności kościoła parafialnego.

W 1715 roku dziedzic Stróży Aleksander Kazimierz Walewski herbu Kolumna Starosta Wartoski kościół ten p.w. św. Kazimierza Królewicza Polski i św. Józefa Obl. NMP odrestaurował i wybudował trzy ołtarze oraz organy. Po restauracji kościół ten konsekrował ks. Bp Franciszek Kraszewski sufragan gnieźnieński dn. 29.06.1731.

Jest to kościół drewniany zbudowany z drewna modrzewiowego w kształcie krzyża, orientowany konstrukcji słupowej, kryty gontem. Posiada zespół barokowych ołtarzy oraz ambonę i organy.

Wszystkie rzeźby wykonane są w drewnie lipowym. Rzeźby i obrazy są dziełem artystów nieznanymi. Na uwagę zasługuje stacja Męki Pańskiej, obraz św. Józefa – suknia świętego złożona, pięknej snycerskiej roboty, obraz św. Kazimierza i Przemienienia Pańskiego.

Ołtarz wielki

W ołtarzu obraz MB Różańcowej oraz św. Franciszek i św. Dominik. Obraz ten znajduje się w ołtarzu od ok. 1800 roku (prawdopodobnie dar Konstancji z Jordanów Walewskiej). Na zasłonie św. Jan Chrzciciel i św. Jan Nepomucen, poniżej Przemienienie Pańskie.

Ołtarz lewy

W ołtarzu św. Józef na zasłonie Jezus Miłosierny. U góry św. Barbara. Po bokach figury św. Franciszka i św. Antoniego.

Ołtarz prawy

W ołtarzu św. Kazimierz, w głębi św. Erazm na zasłonie św. Bogumił (dar Bogumiła Walewskiego), po bokach figury św. Piotra i św. Pawła.

Kolatorami kościoła byli: Jan Franciszek Koryciński, Aleksander Kazimierz Walewski, Konstancja z Jordanów Walewska, Bogumił Walewski, Kajetan Walewski i Wincenty Walewski.

Miejsca pamięci narodowej znajdujące się na terenie Gminy Rzaśnia

1. Tablica pamiątkowa ku czci pomordowanych we wsi Stróża 06 listopada 1941 roku / na placu przy kościele w Stróży/.
2. Tablica Pamięci Żołnierzy Armii Krajowej Ofiar Represji Stalinowskich /na placu przy kościele w Stróży/
3. Pomnik Pamięci Narodowej w Rzaśni „Wojciechowi Wysockiemu w młodości Oficerowi Kościuszkowskiemu w młodości Obywatelowi Ziemiowskiemu zmarłemu dnia 15 lutego 1844 r. ” /na cmentarzu rzymskokatolickim w Rzaśni/.
4. Pomnik Pamięci Narodowej w Rzaśni „Tym, którzy w latach 1939-56 oddali swe życie za wolność Ojczyzny w walce z hitlerowskim i sowieckim okupantem żołnierzom Armii Krajowej Konspiracyjnego Wojska Polskiego” /na cmentarzu rzymskokatolickim w Rzaśni/ .

5. Pomnik Pamięci Narodowej „Bogu Wszechmogącemu Cześć i Chwała” dnia 6 marca 1860 r. /obok Szkoły Podstawowej w Broszynie/.

Ponadto na cmentarzu rzymskokatolickim w Stróży znajdują się groby wojenne:

- 1) Grób żołnierza AK Stanisława Szczęsnego zamordowanego 22 lutego 1947 roku we wsi Łęczyska gm. Sulmierzyce, ekshumowanego w 2005,
- 2) Grób zbiorowy ofiar terroru hitlerowskiego zamordowanych 03.12.1941,
- 3) Grób zbiorowy ofiar terroru hitlerowskiego rozstrzelanych 6 września 1939 roku w Grabku gm. Szczerców,
- 4) Grób Wincentego Mularczyka l. 50, zastrzelonego 6 września 1939 roku w Grabku gm. Szczerców,
- 5) Mogiła zbiorowa ofiar terroru hitlerowskiego zamordowanych 06 września 1939 roku w Stróży.

Pomniki przyrody

Stróża:

- na terenie Szkoły Podstawowej: 6 lip drobniolistnych, 1 jesion wyniosły,
- na terenie przy kościele parafialnym: 3 lipy drobniolistne, 1 jesion wyniosły, 1 kasztanowiec zwyczajny,
- droga przy szkole: 8 lip drobniolistnych

Biała:

- na terenie dawnej szkoły podstawowej – 1 lipa drobniolistna, 1 jesion wyniosły.

Rząśnia:

- na terenie cmentarza grzebalnego: 23 wiąz szypułkowe i 1 brzoza brodawkowata,
- na terenie przy kościele parafialnym: 21 lip drobniolistnych, 1 wiąz szypułkowy,
- droga przy cmentarzu: 11 kasztanowców zwyczajnych, 1 robinia akacjowa.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

Udokumentowanie, zachowanie i właściwe wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego jest obowiązkiem władz samorządowych i społeczeństwa. Działalność ta stanowi istotny element rozwoju społeczeństwa i rozbudzania poczucia narodowej tożsamości. Koniecznym jest taka gospodarka przestrzenną i zasobami materialnymi, aby potrzeby w zakresie współczesnego rozwoju gminy nie kolidowały z ochroną walorów kulturowych. Wszelkie prace budowlane dotyczące obiektów wpisanych do rejestru zabytków winny być prowadzone zgodnie z wymogami Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, po uzyskaniu stosownej decyzji o prowadzeniu prac i w wypadku wydania przez Konserwatora takiego wymogu, pod wymaganym nadzorem. Ścisłej ochronie konserwatorskiej podlegają obiekty znajdujące się w rejestrze zabytków. Ochronie podlegają również obiekty znajdujące się w ewidencji zabytków. Ochrona dotyczy określonych domów mieszkalnych drewnianych i murowanych, budynków użyteczności publicznej, obiektów sakralnych oraz zespołów komponowanej zieleni, cmentarzy i stanowisk archeologicznych. Dla miejscowości z historycznymi układami przestrzennymi istnieje obowiązek w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego opracowania i szczegółowego wyznaczenia strefy ochrony konserwatorskiej wraz z ustaleniami określającymi zasady gospodarki przestrzennej w ich obrębie. Szczególnym nadzorem objęte powinny być obiekty wpisane do rejestru i ewidencji zabytków. Ze względu na stan techniczny ww. obiektów, znaczne ich przekształcenia, dokonywane zmiany użytkowania, jako kierunki działań przyjmuje się:

- aktualizacja i bieżąca ocena wartości obiektów i terenów pod kątem oceny aktualnej wartości ich cech historyczno-kulturowych,
- rozważenie warunków adaptacji obiektów na cele funkcji gminnych (głównie: administracji, kultury itp.), rozważenie innych form, a także zakresu dalszego użytkowania obiektów kubaturowych - propozycja utworzenia parku (zespołu) kościelno-pałacowego oraz izby regionalnej w Stróży,

Priorytetowo traktuje się:

- wprowadzenie nowej zabudowy zagrodowej, z ograniczeniem do istniejących siedlisk z zapewnieniem dostępności komunikacyjnej nowych działek i obiektów,
- zapewnienie właściwych standardów wyposażenia w infrastrukturę techniczną, dopuszczeniem lokalnych rozwiązań w zakresie zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz uzupełniania braków w tym zakresie,
- utrzymanie tras komunikacyjnych i ciągów infrastruktury technicznej, z dopuszczeniem ich uzupełnień w niezbędnym zakresie,
- osłanianie istniejącej zabudowy.

Mocne strony i szanse

1. Dobry stan części obiektów sakralnych
  - kościół w Stróży - odrestaurowany w latach 2011-2012,
  - Cmentarz parafialny w Rzaśni wpisany do rejestru zabytków i odrestaurowany w 2012 r.
2. Zewidencjonowanie w formie albumu i płytach CV kapliczek przydrożnych.
3. Działalność organizacji pozarządowych szczególnie w zachowaniu dziedzictwa kulturowego.
4. Możliwość pozyskiwania środków finansowych z zewnątrz.
5. Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków:
  - propozycja utworzenia parku (zespołu) kościelno-pałacowego w Stróży,
  - zagospodarowanie, zmiana przeznaczenia, bieżące remonty istniejących obiektów gminnych.
  - kompleksowe prace konserwatorskie kościoła parafialnego w Białej,
  - prace konserwatorskie zniszczonych zabytków

Zagrożenia

1. Degradacja obiektów przez przypadkowe działania.
2. Zniszczenie spowodowane klęskami i zdarzeniami losowymi.
3. Brak bieżących remontów.
4. Dewastacja, kradzieże, podpalenia obiektów zabytkowych.

ruchomych.

6. Pomoc finansowa i merytoryczna przy zabytkach nie będących własnością gminy.

7. Założenia programowe.

Propozycje działań w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami:

- aktualizacja inwentaryzacji zabytków nieruchomych, ruchomych we współpracy z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków,
- bieżąca jej aktualizacja,
- monitoring stanu i sposobów wykorzystania zabytków,
- współpraca z placówkami oświatowymi, stowarzyszeniami, organizacjami społecznymi, fundacjami, kościołami i innymi związkami w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami,
- promocja wartości materialnych oraz wartości niematerialnych, dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa na wszystkich poziomach szkół za szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn,
- współpraca z właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych w zakresie ochrony obiektów zabytkowych.
- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikającej z koncepcji przestrzennego zagospodarowania gminy,
- uwzględnienie warunków ochrony zabytków, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania, poprzez pomoc finansową i merytoryczną,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków i walorów krajobrazu kulturowego, poprzez wydawanie folderów, albumów, informację w mediach i na stronach internetowych gminy oraz podległych jej jednostek.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków.

8. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

1. Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do absorpcji programowych funduszy Wspólnoty Europejskiej.
2. Przygotowanie aktualnych informacji o możliwościach pozyskiwania środków finansowych z zakresu ochrony zabytków (Ministerstwo Kultury, Wojewódzki Konserwator Zabytków, Fundusz Kościelny, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Urząd Marszałkowski). Pomoc właścicielom zabytków w wyszukiwaniu i pisaniu programów na pozyskiwanie środków finansowych z funduszy unijnych.
3. Podejmowanie działań na rzecz odnowy poszczególnych miejscowości Gminy Rząśnia.
  - Plan Odnowy Miejscowości Kodrań na lata 2008-2014

- Plan Odnowy Miejscowości Stróża na lata 2009-2015

- Plan odnowy miejscowości Biała na lata 2014-2020

4. Podjęcie uchwały przez Radę Gminy o udzielaniu dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach zabytkowych wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków, dla zabytków nie będących własnością gminy.

5. Zabezpieczenie i utrzymanie zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie.

6. Korzystanie z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

7. Popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

8. Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, na bieżącą w trakcie obowiązywania programu, polegająca na wykreśleniu z ewidencji obiektów nieistniejących i gruntownie przebudowanych.

9. Wprowadzeniu nowych obiektów, dotąd nie objętych ewidencją, a posiadających wartości zabytkowe, ważne dla kulturowej tożsamości regionu.

9. Zasady oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy odbywać się będzie sukcesywnie na podstawie uchwalonych planów odnowy poszczególnych miejscowości wymienionych w punkcie 3 oraz na podstawie ekspertyz konserwatorskich, restauratorskich i budowlanych zabytków, zatwierdzonych przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Łodzi.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wójt gminy będzie sporządzał co dwa lata sprawozdanie z realizacji programu.

10. Źródła finansowania.

Planowane prace konserwatorskie zabytków oraz prace budowlane przy zabytkach finansowane będą między innymi przez:

- 1) fundusze budżetu gminy,
- 2) fundusze jst pozostałych szczebli,
- 3) fundusze budżetu państwa poprzez udział w programach MKiDzN i innych,
- 4) fundusze unijne – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz inne źródła zagraniczne,
- 5) środki prywatne, osób fizycznych, osób prawnych, stowarzyszeń, fundacji oraz instytucji kościelnych.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

Podstawą merytoryczną zadania jest określenie przedmiotu działania, czyli gminna ewidencja zabytków. Właściwe określenie zasobów zabytkowych, wskazanie obiektów o unikalnych cechach stylistycznych, wysokich wartościach architektonicznych i historycznych, a także świadczących o specyfice regionalnego budownictwa i lokalnej tożsamości kulturowej, jest warunkiem koniecznym i niezbędnym w formułowaniu priorytetów w zakresie ochrony dóbr kultury.

Ustala się następujące zadania, które powinny być uwzględniane przez organy i jednostki administracji publicznej w

zakresie ochrony i opieki nad zabytkami, wspierające właścicieli lub posiadaczy zabytków, wynikające z ustawy o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a mianowicie:

1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
2. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
3. Zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.
4. Popularyzowanie i upowszechnianie wiedzy o zabytkach oraz ich znaczenie dla historii i kultury – wydanie folderów, albumów.
5. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

12. Podsumowanie.

Poprzez prowadzenie właściwej polityki należy wytyczać oraz kreować właściwe postawy obywateli wobec zachowanego dziedzictwa kulturowego. Istniejące zasoby zabytkowe gminy należy wykorzystać do aktywizacji gospodarczej jak również w obszarze turystyki i rekreacji.

Wykazy do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami:

Wykaz nr 1. Gminna ewidencja zabytków nieruchomych.

Wykaz nr 2. Gminna ewidencja zabytków nieruchomych będących w ewidencji konserwatorskiej.

Wykaz nr 3. Gminny rejestr miejsc pamięci narodowej.

Wykaz nr 4. Rejestr pomników przyrody.

Wykaz nr 5. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych.

WYKAZ NR 1 - GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH

L.p.	Wpis do rejestru	Przedmiot ochrony	Adres /miejsce położenia	Nr KW lub działki	Właściciel zabytku	Posiadacz zabytku
1	159-IX-5 z 7.07.1948; 43 oraz 180 z 26.05.1967 /WUOZ	Kościół drewniany, druga poł. XVI wieku	Biała, gm. Rzaśnia pow. Pajęczno	Dz. 1119/3i 1119/4	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Jana Chrzciciela w Białej	Parafia
2	988-XVI-4 z 07.01.1960/WUOZ	Pozostałość dworu obronnego mur., XV/XVI w.	Biała, Gm. Rzaśnia pow. Pajęczno	Dz. 1068	Gmina Rzaśnia	Dawna szkoła podst.
3	450-X-48/Z 23.08.1948, 83 oraz 252 z 31.08.1967 /WUOZ	Kościół drewniany, XVII/ XVIII wieku	Stróża, gm. Rzaśnia pow. Pajęczno.	Dz. 743	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Kazimierza i św. Józefa Oblub. NMP i Przemienienia Pańskiego w Stróży	Parafia
4	6/10/44 Z 27.05.1946/WUOZ	Pałac murowany XIX wiek	Stróża, Gm. Rzaśnia	Dz. 741/1	Gmina Rzaśnia	Szkoła Podstawowa
5	A/117 z 10.11.2010/ WUOZ	Cmentarz parafialny, XIX w. (układ przestrzenny, starodrzew) mur z bramą wejściową, kaplica cmentarna	Rzaśnia, ul. Kościuszki	Dz. 483/1	Parafia Rzymskokatolicka p.w. św. Rocha w Rzaśni	parafia

WYKAZ NR 2 - GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH BĘDĄCYCH W EWIDENCJI KONSERWATORSKIEJ

Lp.	Miejscowość	Ulica/numer	Zespół	Nazwa	Określenie	Data	Materiał	Numer działki
1	Augustów			Kapliczka rz.-kat.		1936	ceglany	
2	Biała			Kościół fil. Rz.-kat. (kaplica)		2 połowa XIX wieku	drewniany	1117
3	Biała			Cmentarz parafialny				1119/4
4	Biała	04	Zespół dworski,park			park ok.XV w dwór XIX w	ceglany	1068
5	Rzaśnia	Kościuszki		Kapliczka św. Józefa		ok. XIX w.	ceglany	543/2
6	Rzaśnia	Kościuszki		Brama z ogrodzeniem		1912	betonowe/ żelbetonowe	1048
7	Rzaśnia	Kościuszki 18		Organistówka		1932	ceglany	543/
8	Rzaśnia	Kościuszki 18		Plebania		1914	ceglany	543/2
9	Rzaśnia	Kościuszki		Cmentarz przykościelny		ok. XIX w		104
10	Stróża	41		Park		XVII wiek		741/1
11	Stróża			Cmentarz przykościelny		XVII XVIII wiek		743
12	Stróża			Cmentarz parafialny		ok. XVII w.		854 i 838
13	Rzaśnia			Układ przestrzenny	wielodrożnica	1357 r.		
14	Biała			Układ przestrzenny	wieś sznurowa	Do 1398 r.		

WYKAZ NR 3 - MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ ZNAJDUJĄCE SIĘ NA TERENIE GMINY RZAŚNIA

1. Tablica Pamięci Zamordowanych przez Niemców /na placu przy kościele w Stróży/.
2. Tablica Pamięci Żołnierzy Armii Krajowej Ofiar Represji Stalinowskich /na placu przy kościele w Stróży/.
3. Pomnik Pamięci Narodowej w Rzaśni „Wojciechowi Wysockiemu w młodości Oficerowi Kościuszkowskiemu w młodości Obywatelowi Ziemiakiemu zmarłemu dnia 15 lutego 1844 r.” /na cmentarzu rzymskokatolickim w Rzaśni/.
4. Pomnik Pamięci Narodowej w Rzaśni „Tym, którzy w latach 1939-56 oddali swe życie za wolność Ojczyzny w walce z hitlerowskim i sowieckim okupantem żołnierzom Armii Krajowej Konspiracyjnego Wojska Polskiego” /na cmentarzu rzymskokatolickim w Rzaśni/ .
5. Pomnik Pamięci Narodowej „Bogu Wszechmogącemu Cześć i Chwała” dnia 6 marca 1860 r. /obok Szkoły Podstawowej w Broszęcinie/.

Ponadto na cmentarzu rzymskokatolickim w Stróży znajdują się groby wojenne:

- 1) Grób żołnierza AK Stanisława Szczęsnego zamordowanego 22 lutego 1947 roku we wsi Łęczyska gm. Sulmierzyce, ekshumowanego w 2005,
- 2) Grób zbiorowy ofiar terroru hitlerowskiego zamordowanych 03.12.1941,
- 3) Grób zbiorowy ofiar terroru hitlerowskiego rozstrzelanych 6 września 1939 roku w Grabku gm. Szczerców,
- 4) Grób Wincentego Mularczyka l. 50, zastrzelonego 6 września 1939 roku w Grabku gm. Szczerców,
- 5) Mogiła zbiorowa ofiar terroru hitlerowskiego zamordowanych 06 września 1939 roku w Stróży.

WYKAZ NR 4 - REJESTR POMNIKÓW PRZYRODY

Lp.	Lokalizacja	Gatunek Drzewa	Działka	Sztuki
1.	Rząśnia Cmentarz	Brzoza Brodawkowata Wiąz Szypułkowy	483/1	1 23
2.	Rząśnia Kościół	Lipa Drobnolistna Wiąz Szypułkowy	1048	21 1
3.	Stróża droga przy szkole podstawowej	Lipa drobnolistna	742	8
4.	Stróża Kościół	Lipa drobnolistna Kasztanowiec zwyczajny Jesion wyniosły	743	3 1 1
5.	Stróża Szkoła podstawowa	Lipa drobnolistna Jesion wyniosły	741/1	6 1
6.	Biała dawna szkoła podstawowa	Lipa drobnolistna Jesion wyniosły	1072	1 1
7.	Rząśnia droga przy cmentarzu	Kasztanowiec zwyczajny Robinia akacyjowa	340/4	11 1

WYKAZ NR 5 - GMINNA EWEIDENCJA ZABYTKÓW ARCHEOLOGICZNYCH

L.p.	Miejscowość	Nr st. w miejscow.	Numer Obszaru	Nr st. na obszarze	Funkcja	Chronologia	Kultura	
	Ameryka (Biała)	1	79-47	68	osada	owr	przew.	
		2	79-47	89	śląd osadniczy	ha	łuż.	
		3	79-47	90	śląd osadniczy	ek ha	pradz. łuż.	
		4	79-47	91	osada	eb	łuż.	
		5	79-47	92	obozowisko/osada	ek, eb/ha	pradz. łuż.	
		6	79-47	93	śląd osadniczy	ha	łuż.	
		7	79-47	94	śląd osadniczy	ha	łuż.	
		8	79-47	95	śląd osadniczy	?	pradz.	
		9	79-47	114	śląd osadniczy	wczesna epoka brązu	pradziejowa	
	Augustów	1	76-48	22	śląd osadniczy	now		
		2	76-48	23	śląd osadniczy	wśr-pśr		
		3	76-48	65	śląd osadniczy	epoka kamienna	pradziejowa	
		4	76-48	66	śląd osadniczy	ep.kamienna/ep.brazu	pradziejowa	
	Będków	1	77-48	19	oboz.?	ne	prodz.	
		2	77-48	31	oboz. pkt os.	ne?	prodz. łuż?	
		3	77-48	32	pkt os.	wśr		
		4	77-48	34	osada,punkt osadniczy	ne now ?	kał ?	
		5	77-48	35	oboz.?	ne	kpl	
		6	77-48	36	cment.	?	prodz.	
		7	77-48	37	śląd os.	ne?	prodz.	
	Biała	22	78-47	2	osada	now		
		23	78-47	3	osada	ha	łuż./pomor	
		24	78-47	4	śląd osadniczy	III ne/eb me?	pradz.	
		25	78-47	5	śląd osadniczy, osada	eb-ha now	łuż.	
		26	78-47	6	osada	now		
		27	78-47	7	śląd osadniczy, osada	pla now	przew.	
		28	48-47	8	osada	now		
		29	78-47	9	śląd osadniczy, osada	ha now	łuż.	
		30	78-47	10	osada	now		
		31	78-47	11	osada	now		
		32	78-47	12	śląd osadniczy	now eb-ha	łuż.	
		33	78-47	13	ślady osadniczy	now		
		2	78-48	54	punkt osadniczy, osada, ślad osad	eb-la pla-owr wśr now	łuż. przew. ?	

		3 4 5 6 7 8 1 9	78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48	55 56 57 58 59 61 82 83	osada, ślad osadniczy ślad osadniczy, obozowisko osada, punkt osadniczy, ślad osad ślad osadniczy, punkt osadniczy punkt osadniczy punkt osadniczy cmentarzysko dwór	eb-la pśr-now ? now eb-la now eb-la owr f. C pśr-now eb-la ne-l eb eb-la now ? ha ha now	łuż.? łuż. łuż. przew. łuż. pradz. łuż. ? łuż. łuż.	
	Biała Szlachecka	10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21	79-47 79-48 79-48 79-48 79-48 79-48 79-48 79-48 79-48 79-48 79-48	70 6 7 8 9 10 11 12 13 14 176 177	ślad osadniczy osada, ślad osadniczy osada osada osada, ślad osadniczy osada ślad osadniczy ślad osadniczy osada, ślad osadniczy ślad osadniczy osada, ślad osadniczy osada	now por ek owr V eb/ha owr ek ha pśr ek eb? ek pśr ? ha owr ha	przew. pradz. przew. łuż. przew. pradz. łuż. pradz. łuż. pradz pradz. łuż. przew. łuż.	
	Broszęcín	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10	76-48 76-48 76-48 76-48 76-48 76-48 76-48 76-48 76-48 76-48	18 19 20 21 29 30 31 67 68 69	ślad osadniczy, osada pkt osadniczy, obozowisko, osada osada ślad osadniczy osada osada osada osada osada osada ślad osadniczy, osada	? now sne-l eb I-II eb? III-Veb now now ? now now now now now ek now	kcs? kcs pradz. łuż. łuż? pradz.	
	Broszęcín Kolonia	1 11 5 4 2 3 6 12	77-48 77-48 77-48 77-48 77-48 77-48 77-48 77-48	7 2 3 10 8 9 16 26	oboz. pkt os.? osada cm. pop. pkt os. oboz. pkt os. ślad os. ślad osad., ?osada, cmentarzysko	III eb-śla? V eb-ha CD V eb-wla III - IV eb III eb-śla V eb-ha now ne-II eb ne-eb? now Veb-ha CD	łuż.?pradz. łuż. łuż. łuż. łuż. łuż. kcs -kegd pradz. ? łuż. gr. klosz.	

		13	77-48	47	popielniowe?	haD-wla		
		14	77-48	48	obozowisko, osada, ślad osadniczy	I-IIeb IIIeb-ha pla-owr	pradz. luz. przew.	
		15	77-48	49	osada, obozowisko, pkt osadniczy	ne-IIeb IIIeb-śla now ?	pradz. luz. ?	
		7	77-48	50	pkt osadniczy	III eb-śla	łuż	
		8	77-48	51	pkt osadniczy	III eb-śla	łuż.	
		9	77-48	53	pkt os.	ne III eb-ha now	kpl luz.	
		10	77-48	70	pkt osadniczy, ślad osad., osada	? sne-I eb now	? pradz.	
	Gawłów	5	78-48	48	pkt osadniczy, osada	eb-la now	łuż.	
		2	78-48	49	osada	now		
		3	78-48	50	osada	now		
		4	78-48	60	pkt osadniczy, ślad osadniczy	eb-la	łuż.	
		1	78-48	85	cmentarzysko	owr	przew.	
		5	79-48	15	ślad osadniczy	spa	mazow.	
		6	79-48	16	ślad osadniczy, osada	ek ha	pradz. luz.	
		7	79-48	17	osada	por	przew.	
		8	79-48	18	ślad osadniczy	ek	pradz.	
		9	79-48	19	ślad osadniczy	pśr		
		10	79-48	20	ślad osadniczy	ek	pradz.	
		11	79-48	21	ślad osadniczy	ek	pradz.	
		12	79-48	22	ślad osadniczy, osada	ek owr	pradz. przew.	
		13	79-48	23	ślad osadniczy	?	pradz.	
		14	79-48	24	osada, ślad osadniczy	ha pśr	łuż.	
		15	79-48	26	osada	ha	łuż.	
		16	79-49	27	osada	eb	łuż.	
		17	79-48	28	osada	ha	łuż.	
		18	79-48	29	ślad osadniczy	?	pradz.	
		19	79-48	30	ślad osadniczy	ek ?	pradz.	
		20	79-48	38	cmentarzysko ciałopalne	?	pradz.	
	Górka (Rząśnia)	1	77-47	24	osada, ślad osadniczy	now pśr?		
		2	77-47	25	osada, ślad osadniczy	now owr	przew	
	Kodrań	2	76-48	26	ślad os. osada	ek-I eb now?	pradz.	
		3	76-48	27	osada, ślad os. ślad os./	eb-la now wśr	łuż.	
		4	76-48	28	punkt osadniczy	me/ne	pradz.	
		1	77-48	44	punkt osadniczy ?, osada	? V eb-ha	łuż.? luz.	
	Krysiaki Będkowskie	2	77-48	13	osada, oboz.? pkt os.	wśr II eb-śla now	łuż.	
		3	77-48	14	pkt os. ślad os.	III eb-śla?	łuż. pradz.	
		1	77-48	17	oboz.?	ne-eb	pradz.	

	Krysiaki Broszęcinskie	5 6 7 8 10 9 1	77-48 77-48 77-48 77-48 77-48 77-48 77-48	42 64 65 66 67 69 15	śląd os. pkt os. pkt os. pkt os. pkt os osada? śląd os. pkt os. obozowisko	ne ? pśr-now ne-II eb now wśr now ne-II eb now now sne V eb-ha ? me	pradz. łuż. pradz. pradz. pradz. łuż.?pradz. pradz.	
	Marcelin	1 10	77-48 76-48	43 70	osada śląd osadniczy	ne ek now	kpl pradziejowa	
	Pęciaki (Biała)	1 2 3 4 5 6	78-47 78-47 78-47 78-47 78-47 78-47	14 15 16 17 18 19	śląd osadniczy osada, śląd osadniczy śląd osadniczy śląd osadniczy osada, śląd osadniczy śląd osadniczy, osada	now ha now ha -la ha ek-eb, eb-ha now ha ek-eb ha	łuż. łuż. łuż. pradz. łuż. łuż. pradz. łuż.	
	Rekle	1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 16 13 14 15	78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 78-48 79-48 79-48 79-48 78-48	16 17 18 19 28 36 37 38 39 40 41 77 67 68 69 86	punkt osadniczy, ? osada pkt osadniczy,śląd osadniczy ? punkt osadniczy, ? osada? osada, pkt osadniczy śląd osadniczy osada,pkt osadniczy śląd osadniczy, osada osada osada osada osada ? osada ? punkt osadniczy, osada śląd osadniczy śląd osadniczy osada, śląd osadniczy śląd osadniczy, osada	? ha now ? ? eb-la now? eb-la ne now eb-la ne-eb now now now now now pla-owr now pśr me pśr ek ek por	? łuż. łuż. ? łuż.?łuż. łuż? łuż. pradz. łuż. pradz. przew. pradz. pradz. pradz. przew.	
	Rzaśnia	1 2 10 3 4 5	77-48 77-48 78-47 78-48 78-48 78-48	27 33 1 62 63 73	śląd os. oboz.? osada pracownia krzemieniarska, śląd os. pkt os. osada pkt osadniczy śląd os. osada? obozowisko ?	now eb ne ne now ? now ne now eb-la ?	pradz. kpl pradz. ? kpl? łuż. pradz.?	

		6	78-48	74	obozowisko ?	eb-la	łuź.	
		7	78-48	75	pkt osadniczy	eb-la	łuź.	
		8	78-48	76	cmentarzysko szkieletowe	wśr?		
		9	78-48	79	śląd osadniczy	now		
	Stara Wieś (Biała)	1	79-48	3	śląd osadniczy	ek	pradz	
		2	79-48	4	śląd osadniczy	wśr-pśr		
		3	79-48	5	śląd osadniczy	?	pradz.	
	Stróża	4	78-48	1	punkt osadniczy? śląd osadniczy	? now owr f. B2-C1 eb-la	? przew. łuź.	
		5	78-48	6	śląd os. cmentarz ciałopalny, pkt osadn.	now omr f.C2-C3?ne-el eb	przew. pradz.	
		6	78-48	7	punkt osadniczy, cmentarz ciałopalny	pśr-now V eb-ha ne-la eb	łuź. pradz.	
		7	78-48	8	punkt osadniczy	owr now eb-la	przew. łuź.	
		8	78-48	9	punkt osadniczy, śląd osadniczy, osada	eb-la wśr-pśr now?	łuź.?	
		9	78-48	12	punkt osadniczy,	wśr		
		10	78-48	13	punkt osadniczy,	?	?	
		2	78-48	33	cm.ciałopalny, śląd os. pkt os.	ha now?	łuź. łuź.?	
		3	78-48	35	ob.-os. śląd os.	eb-la now	łuź.	
		12	78-48	66	obozowisko ?, punkt osadniczy	eb-la now	łuź.	
		14	78-48	68	śląd os. oboz. ?	now ne eb-la	pradz. łuź.	
		15	78-48	69	obozowisko	ne	pradz.	
		1	78-48	84	cmentarz ciałopalny	V eb-ha C	łuź.	
		16	78-49	27	punkt osadniczy, ? śląd osadniczy,	haD-wra now?	łuź.?	
		17	78-49	28	punkt osadniczy? pkt os.	? III eb-śla owr pśr-now	? łuź. przew.	
		18	78-49	29	śląd osadniczy, osada ?	? now III eb śla. pla-owr	? łuź. przewe.	
		13	78-49	30	punkt osadniczy, śląd osadniczy,	pla-owr now	przew.	
		11	78-49	31	śląd osadniczy, punkt osadniczy	nowIII eb-śla	łuź.	
		19	78-49	86	osada, punkt osadniczy	now ne	kpl	
		20	78-49	87	osada	now		
		21	78-49	88	osada	now		
	Suchowola	16	78-48	21	śląd os.,cmentarz ciałopalny, pkt os.	? eb-la wśr? now	łuź.? łuź.?	
		2	78-48	22	punkt osadniczy, ? osada	pla-owr ? pśr-now	przew. ?	
		3	78-48	23	osada	now		
		4	78-48	24	obozowisko, ? śląd osadniczy	eb-la now	łuź.	
		5	78-48	25	obozowisko ?	III-V eb	łuź.	
		6	78-48	26	śląd osadniczy, cmentarz ciałopalny	now eb-la	łuź.	
		7	78-48	27	cmentarz ciałopalny, śląd osadniczy	eb-la now	łuź.	
		8	78-48	29	oboz. ?	eb-la	łuź.	
		9	78-48	44	punkt osadniczy, śląd osadniczy,	ha now	łuź.	
		10	78-48	45	śląd osadniczy, punkt osadniczy	now?	?	
		11	78-48	46	śląd osadniczy, pkt os.?obozowisko?	now? wla	? łuź.	
		12	78-48	47	punkt osadniczy	la-owr eb-la	przew.? łuź.	

		13	78-48	51	punkt osadniczy, ? osada	? eb-la now	? łuż.?	
		14	78-48	52	punkt osadniczy	now		
		15	78-48	53	pkt osadniczy, osada, ślad osadniczy ?	eb-la wśr pśr-now?	łuż.?	
		1	78-48	81	cmentarzysko	owr	przew.	
	Ściegna	4	77-48	62	punkt osadniczy	now V eb-ha	łuż.	
		5	77-48	63	osada	pśr-now III eb-ha	łuż.	
		2	78-49	49	obozowisko, ? ślad osadniczy	III eb-śla now	łuż.	
		8	78-49	89	osada	now		
		3	77-49	35	pkt osadniczy	now V eb -ha	łuż.	
		1	78-48	31	ślad os. osada?	pśr-now eb-la	łuż.	
		6	78-48	67	osada oboz.?	pśr-now ne-I eb?	pradz.	
		7	78-48	78	osada	now		
	Zabrzezie				Wkop węglowy			
	Zielecín	1	78-48	10	pkt os. ślad os.	wśr-pśr now		
		2	78-48	11	ślad osadniczy, pkt osadniczy, osada	ne-I eb eb-la now	pradz. łuż.	
		3	78-48	64	osada	now		
		4	78-48	65	pkt os.? osada pkt os.	? now eb-la	łuż.?łuż.	
		5	78-48	70	cm. ciepłalny	V eb	łuż.	
		6	78-48	71	punkt osadniczy	eb-la	łuż.	
		7	78-48	72	ślad osadniczy, punkt osadniczy,	ne? eb-la now	pradz. łuż.	
	Żary	1	77-48	18	osada, punkt osadniczy	ne? pśr-now	kpl?	
		2	77-48	68	dwór	now		